

ALİ MUHAMMED-İ EFGÂNİ

11 Deymah 1303/1 Ocak 1925 tarihinde İran'ın Kirmanşah şehrinde doğdu. Annesi babası İsfahanlıdır. Meşrutiyet İnkılabı (1906) sırasında İsfahan'dan Kirmanşah'a gelip yerleşmiştir. Nispeten fakir bir ailede dünyaya gelen Efgâni ilk ve orta öğrenimini Kirmanşah'ta geçirmiş, tahsilini sürdürmek için Tahran'a gelmiştir. Annesi oğlunun okuma sevdasını bildiği için Tahran'a gideceği sırada bütün altınlarını bozdurup oğluna vermiştir. Tıp eğitimi almak isteyen Efgâni yaşayacak mekânının bulunmaması dolayısıyla harp okuluna girmek zorunda kalmıştır. Bunun ardından Amerikan bursunu kazanmış, bu ülkede öğrenim gördüğü yıllarda Tüde Partisi'nin askeri kanat subayı olarak görev almıştır. 1333/1955 yılında Amerika'dan döndüğünde tutuklanarak Kasr zindanına gönderilmiştir. Yazar *Şovher-i Âhû Hanum* adlı romanını 1333-1338/1955-1960 yılları arasında burada yazmıştır. Diğer subaylarla birlikte idama mahkûm olmuş, daha sonra cezası müebbet hapse çevrilmiştir. Şah, yerinin sağlamlaştığına ve Tüde Partisi'nin ve benzerlerinin işinin bittiğine kanaat getirince aralarında Efgâni'nin de bulunduğu bazı subayları affetmiştir.

Ali Muhammed-i Efgâni 1979 yılından beri Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşamakta, eserlerini İngilizce yazmaktadır. Bu romandan başka diğer eserleri: *Şâdkâmân-i Derre-yi Karasu* (Karasu Deresinin Mutluları, 1345/1967), *Sindoht*, *Şalgam Mîve-yi Bihîşte* (Şalgam Cennet Meyvesi), *Bâfethâ-yi Renc* (Azap Dokuları, 1361/1983. Bu eser 1375/1997 yılında hem TV dizisi hem sinema filmi olarak çekilmiş, ancak gösterime girmemiştir), *Bûtezâr* (Çalılık), *Mahkûm be idâm* (İdam Mahkûmu), *Doktur Bektaş* (Doktor Bektaş), *Hemseferhâ* (Yoldaşlar), *Dohter-i Dâyi Pervîn* (Dayıkızı Pervin), *Sûfi-yi Sahne* (Sahne Sofusu), *Dozd-i Kengâver* (Kengâver Hırsız), *Dunyâ-yi pederân ve donyâ-yi ferzendân* (Babalar Dünyası, Çocuklar Dünyası), *Hodâ Hafız Dohterem* (Elveda Kızım).

MEHMET KANAR (Prof. Dr.)

1954 Konya doğumlu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nden mezun oldu. Fars Dili ve Edebiyatı disipliniinde akademik ilerlemesini tamamladı. Halen Yeditepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde ders vermektedir. Tenkitli metin neşri, sözlük, dil öğrenim seti, öyküleştirme, sadeleştirme, manzum-mensur çeviri, yayına hazırlama çalışmaları yaptı. Ayrıntı Yayınları arasında *Doğu Mitolojisinin Edebiyata Etkisi* (editörlük çalışması), *Hafız Divanı*, *Fuzuli Divanı*, *Sohrâb Sepehrî'nin Sekiz Kitap'ı*, *Sadık Hidayet'in Kör Baykuş'u*, *Mevlana'nın Mesnevi'si*, *Attar'ın Esrarnâme'si* ve *İlahîname'si*, *Fahreddin Es'ad-i Gorgâni'nin Vis ile Râmîn'i* manzum çeviri halinde yayımlandı.

Ayrıntı: 1113
Edebiyat Dizisi: 234

Ahu Hanım'ın Kocas
Ali Muhammed-i Efgâni

Kitabın Özgün Adı
Şovher-i Âhû Hanum

Farsçadan Çeviren
Mehmet Kanar

Yayıma Hazırlayan
Levent Çeviker

Son Okuma
Ayten Koçal

Çeviriye esas alınan baskı: Muessese-yi İntişârât-i Nigâh, Tahran 1374 /1995.

Bu kitabın Türkçe yayım hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak Fotoğrafi
SSPL / Hulton Archive / Getty Images Turkey

Kapak Tasarımı
Arslan Kahraman

Dizgi
Hediye Gümen

Baskı ve Cilt
Ali Laçın - Barış Matbaa-Mücellit
Davutpaşa Cad. Güven San. Sit. C Blok No. 286
Topkapı/Zeytinburnu - İstanbul - Tel. 0212 567 11 00
Sertifika No: 33160

Birinci Basım: *Kasım 2017*

Baskı Adedi *1000*

ISBN 978-605-314-219-5
Sertifika No: 10704

AYRINTI YAYINLARI

Basım Dağıtım San. ve Tic. A.Ş.
Hobyar Mah. Cemal Nadir Sok. No: 3 Cağaloğlu – İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Fax: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

twitter.com/ayrintiyayinevi

facebook.com/ayrintiyayinevi

instagram.com/ayrintiyayinlari

Ali Muhammed-i Efgânî
Ahu Hanım'ın Kocası

EDEBİYAT DİZİSİ SON ÇIKAN KİTAPLAR

BİR SON DUYGUSU / *Julian Barnes*

HAYAT DÜZEYLERİ / *Julian Barnes*

MUTSUZLUK ZAMANLARINDA MUTLULUK / *Wilhelm Genazino*

KIRIK KÖŞELİ İLKBAHAR / *Mario Benedetti*

GECELERİ DAİRELER ÇİZEREK YÜRÜRÜZ / *Daniel Alarcon*

BİR BUĞDAY TANESİ / *Ngũgĩ wa Thiong'o*

İSTİSNA / *Christian Jungersen*

ORBİTOR / *Mircea Cărtărescu*

KAYBOLUYORSUN / *Christian Jungersen*

İÇERDEKİLER / *Victor Serge*

TİBET ŞEFTALİ TURTASI / *Tom Robbins*

BAHAR / *Sabine Adatepe*

CHE'NİN BİRLİĞİ / *Carlos Gamerro*

EFENDİNİN GÜZELİ / *Albert Cohen*

FRANSIZ SAVAŞ SANATI / *Alexis Jenni*

ARADAKİ NEHİR / *Ngũgĩ wa Thiong'o*

BEDENİN GÜNCEŚİ / *Daniel Pennac*

ZAMANIN GÜRÜLTÜSÜ / *Julian Barnes*

ORBİTOR Göz Kamaştırıcı / *Mircea Cărtărescu*

KIRAÇ GÖKYÜZÜ / *E. E. Sule*

DENİZ DENİZ / *Iris Murdoch*

BAŞLAMA YERİ / *Ursula K. Le Guin*

SİLAHI SEÇMEK / *Judith Kuckart*

KARANLIK GÜZERGÂHLAR / *John Ralston Saul*

AĞABEYİNE ÇİÇEK TAŞIYAN KIZ / *Natsuki Ikezawa*

NOSTALJİ / *Mircea Cărtărescu*

KELEBEKLER ZAMANI / *Julia Alvarez*

EVA / *Ersi Sotiropoulos*

Ali Muhammed-i Efgânî
Ahu Hanım'ın Kocas1

Sunuş

Şovher-i Âhû Hanum (Ahu Hanım'ın Kocası) romanıyla bundan otuz küsur yıl önce hazırladığım Farsça-Türkçe sözlük için tarama yapıp örnek cümleler çıkardığımda tanışmış, hemen hemen yarısını taramış, bu arada yazarın anlatım gücü, uzun cümleleri karşısında şaşkınlığa düşmüştüm. Sözlükte verilecek örnek cümlelerin mümkün oldukça kısa, açık, anlaşılır olması gerekir. Bu yüzden sözlük maddesi olarak harika örnek teşkil eden birçok uzun cümleyi üzümlere atlamak zorunda kalmıştım. Eserin tümünü o zamanlar çevirmeyi düşünmüyordum. Geçen yıl Yeditepe Üniversitesi'nin nizamiye kapısından geçip dik yokuştan aşağı salınırken Ayrıntı Yayınları'ndan İlbay Kahraman Bey telefonla arayıp bu romanın çevirisini istedi. Seve seve kabul ettim. Nasıl bir eserle uğraşacağımı çok iyi biliyordum. Nadir de olsa bazı güç kelimeler dipnotta açıklanmıştı. Çeviri sırasında kendi sözlüğümden başka *Lugatname* başta olmak üzere Farsçadan Farsçaya sözlüklerden yararlandım. Takıldığım

yerlerde İranlı dostların yardımına başvurdum. Onlara buradan teşekkürlerimi sunuyorum. Bazı kelimelerin, terimlerin karşılığının bulunması sırasında internet imdadıma yetişti.

Ali Muhammed-i Efgânî devrin modası olarak uzun cümle kurmaya özen gösteren bir yazar. Çeviri sırasında mümkün olduğu kadar İranlı yazarın üslubunu korumaya çalışırken gereken yerlerde uzun cümleleri bir veya birkaç cümleye böldüm. Farsça basit cümleler Türkçenin dil mantığıyla örtüşür; ancak sıralı, iç içe geçmiş yan cümlelerde Hint-Avrupa dillerinin özelliklerini taşır. Bazen yarım satırlık Farsça bir ibareyi Türkçeye iki kelime ile çevirmek mümkün olduğu gibi, bunun tersi durumla da karşılaşmak mümkündür. Hemen hemen otuz beş yıllık çeviri tecrübemden sonra bu Farsça esere Türkçe gömlek giydirmeye çalıştım.

Çevirinin sonunda yer alan değerlendirme bölümünde bu romanın önemi vurgulanmaktadır. Bir filolog olarak bu eserin benim için önemi zengin bir dil hazinesi olmasıdır. İçeriğine gelince; romanın özelliği, 1930'lu yıllar İran'ının Tahran'a uzak olan, Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı bir şehrindeki gündelik hayatın, cahilliğin, okuryazar azlığının, fırsatçılığın, batıl inançların, kuma düzeninin, kadına şiddetin, haksızlığın, devletin zamanında altyapı yatırımlarını yapmaması yüzünden yaşanan sorunların, değerler sisteminin önüne tutulan bir ayna olmasıdır.

Bu çalışmanın yararlı olmasını dilerim.

Prof. Dr. Mehmet Kanar
Bakırköy, 30 Nisan 2016

Birinci Fasil

*İhtiyarlıkta tutuldum bir gencin aşkına
Yüreğimde sakladığım sır çıktı açığa
Gönül kuşum havalandı göz yoluyla
Gözlerim; iyi bak; düşmüş kimin tuzağına
Hafız**

1934 kışında bir öğleden sonraydı. Güzel Kirmanşah şehrine öğleden önce ışınlarını gönderen sıcacık, hoş güneş, olanca ısrarıyla önceki gece yağın karın izlerini ortadan kaldırmaya çalışıyordu. Gökyüzü pırıl pırıl parlıyordu. Caddeye dönük çatı saçaklarına yuva yapan güvercinler aşağıdan, çevreden yükselen

* Pîrâneserem aşk-i cevânî be ser uftâd
V'an râz ki der dil benihufte, be der uftâd
Ez râh-i nazar morg-i dilem geşt hevâgîr
Ey dîde; nigeh kun ki be dâm-i ki der uftâd, *Hafız Divanı*, 110. gazel, ilk iki beyit. (ç.n.)

belli belirsiz sisin ortasında gururlu bir sarhoşluk ve zevk içinde kaynaşmaya başlamışlardı. Sanki içgüdüleri haber vermişti onlara karlı, yağmurlu günlerin geride kaldığını, sevinç, sarhoşluk mevsiminin geldiğini.

Caddede her şey sıradanlığını koruyordu. Bir fayton tıkrır tıkrır sesler çıkararak geçiyor; bir yaya ellerini paltosunun ceplerine sokmuş, başını önüne eğmiş, işine gücüne gidiyor; bir esnaf dükkân tezgâhının önünde müşterisini uğurluyordu. Kimsenin acelesi yoktu. Kaldırımların taş döşemesi biraz ıslaktı. Duvarlardaki oluklardan hafiften su şırıltıları duyuluyordu. İç, dış yüzleri mavi, yeşil boyalı, henüz iyice kurumamış kapılarıyla caddenin iki tarafındaki dizi dizi açık, kapalı dükkânlar kendi âlemine dalıp gidenler için değil, belki gamdan, kaygıdan uzakta evinden okuluna giden küçük yaştaki bir öğrenci için hoş, eğlendirici bir manzara oluşturuyordu. Her şey bir şenliğin, zaman zaman zorunlu bir tatilin haberini veriyordu.

Her taraf boya kokuyordu. Dükkânlarda, mağazalarda işi olanlar kapılara sürünmemeye dikkat ediyordu. Çöpçüler sabırla, yaratılışlarında bulunan sessiz sedasız vazifeşinaslıkla kamyona yüklenip şehir dışına dökülmek üzere cadde kenarındaki çöp kutularını boşaltıyordu. Bu kutular oraya yeni gelen belediye başkanının halk tarafından da beğeni gören yeniliklerinden biriydi. Çöp kutularının yeşil, beyaz, kırmızı renkleri öğleden sonranın göz kamaştırıcı aydınlığında şehrin güzelliğini, görkemini artırıyordu.

Koyu mavi giysileri, kirli paslı postalları, boyalı değnekleriyle bekçiler iki dilimli başlıklarını kaşlarının üzerine kadar indirmişti. Dudaklarının kenarlarında hallerinden memnun olduklarını gösteren polis tavrılı tebessümleriyle topukları üstünde dönüyor, gözlerini devirip nispeten büyük sayılabilecek bu şehirde istediklerine aykırı bir şey olmasın diye orayı burayı dikkatli bakışlarıyla tarıyorlardı.

Caddenin ortalarında, Hac Şehbaz Han mescidine açılan kısa sokağın alt ucunda, tavana kadar isten kararmış duvarlarıyla bir ekmek fırını yöredeki dükkânlar arasında daha çok göze batıyordu. Bu karalık ve çirkinlik aynı zamanda fırına ayrı bir hava veriyordu. Henüz تنها olan fırından şiş ile kürek sesi,

fırında yanan odun sesi, işçilerin yüksek perdeden konuşmaları duyuluyordu. Dükkânın sağına soluna asılmış, hoş görünümü taze sengek ekmekleri* nimet bolluğunu hikâye ediyordu. Ramazan ayıydı. Çevreye yayılan çörekotlu ekmeğin kokusu yoldan geçenlerin iştahını kabartıyordu.

Para kutusunun da yanında durduğu terazinin tezgâhında orta boylu, esmer bir adam görülmüyordu. Horasan kumaşından gri bir palto vardı sırtında. Alnı yüksek ve düz, kaşları gür, gözleri nüfuz edici ve cazibeliydi. Zayıfça, uzun yüzünde derin ve olgun çizgilerden zekiliği okunuyordu. Kuru bir esnaf yüzünden ziyade mert ve müşfik bir yüze sahipti. Yeni moda şapkasının altında görünen saçları kırçillaşmıştı. Paltosunun düğmeleri külhanbeyi kayıtsızlığıyla açıldı. İçinde kahverengi çizgili cekekti, pantolonu, yeleşti, hatta cep saatinin kösteği görülmüyordu. Bu adam Mirân, daha iyi bir ifadeyle, dükkân tabelasından okunduğu şekliyle fırın sahibi Seyyid Mirân-ı Sorâbî idi.

Küçük şehirlerde nüfus az, olaylar zinciri kısa, gündelik yaşam tekdüze olduğundan insan ilişkileri çok, dostluk, düşmanlık belirgin, herkesin durumunu bilmek kolay olur. Faytonla fırının önünden geçen iriyarı, nispeten yaşlı bir adam Mirân-ı Sorâbî'yi terazili tezgâhın başında dikilir görünce faytondan başını uzattı, geçerken uzun ama tamamen içtenlikli bir selam vererek onun dikkatini çekti. Dükkân sahibi selamı aldıktan sonra faytonu takip etmek için kapıya kadar gelirken saygılı bir ifadeyle:

“Nereye gidiyorsun Aga Şucâ? Eve herhalde?”

Fayton, dükkânın on adım ötesinde yol kenarında durdu. İhtiyar yerinden doğrularak körüğe tutundu; şaşkınlık ve ıstırap belirtileriyle karışık ince, inler gibi bir sesle cevap verdi:

“Evet, eve gidiyorum. Gecikmemek için. Ama zatâlinizin burada terazi başında durmasına şaşıyorum. Yanıldım mı yoksa? Bugün mübarek ramazanın on ikisi, salı değil mi? Hani dernek üyeleri...”

Yoldan geçen birisine öylesine baktı; cümlesi yarım kaldı. Ağır gövdesiyle, elindeki bambu asanın yardımıyla dikkatle faytondan indi. Büyüklüğüne, genişliğine rağmen kocaman

* Çakıl taşları üstünde pişirilen ekmeğin. (ç.n.)

yağlı göbeğini örtmeyen cepkeninin cebinden madeni para çıkarıp arabacıya verdi. Hastaymış gibi, ağır adımlarla kaldırıma çıktı, arkadaşının dükkân kapısına gitti. Çıplak, kıllı göğsü nefes darlığı yüzünden bir inip bir çıkıyor, hırıltılar geliyordu. Mirân-ı Sorâbî tekrar selam verdi; gülümseyerek şaka yollu:

“Hatayı değirmenci yapar efendim; siz fırıncı değil misiniz?*

Evet, bugün dernek üyelerinin toplantı günüydü ama kararımız değişti. Şeker Bayramı’nın ertesi günü öğleden sonraya ertelendi. Duruma bakılırsa, bugün herkesi ziyaret edemeyeceğimizi tahmin ediyordum. Ramazan ayı, çoğu oruçlu. Herkes toplantıya katılmazsa, her şeyden önce durumlarını açıklamazlarsa, siz de kabul edersiniz ki çabalarımız bir yere varmayacak. Şanssızlığa bakar mısınız, davet eden, ev sahibi benim ama iş güc var. Gördüğünüz gibi tezgâhın başına mihlandım kaldım. Habib yerli yersiz darıldı bana; iki gündür elimi kolumu bağladı. Bana söyler misiniz toplantı günü değişikliğinden şimdiye kadar nasıl habersiz kaldınız? Mirza Nebî haberi bütün dükkânlara götürdüğünü söylüyordu. Ha, şimdi hatırladım. Sizinle görüşmemiş; dükkân kapalıymış. Duyduğuma göre değirmenci bulunmadığı için kapalıymış dükkân.”

Mirân yaşlı ve hasta meslektaşının oturması için iskemlesini kenara çekti. Arkadaşı oturmak istemediği gibi sorusuna da cevap vermedi; asasına dayandı. Bir süre güçlkle nefes aldıktan sonra üstüne alındığı belli olan bir ifadeyle:

“Ramazan ayının konuyla ne ilgisi var ki? Biz çay içip pasta yiyelim diye mi toplanıyoruz? Dükkânları kapı kapı dolaşılıyor, uzun bir kâğıda imza topluyorsunuz; işinizi gücünüzü bırakın, önemli bir mesele için toplantıya katılın diye.”

Yaşlı adam sözünü bitiremedi. Morarmış bir yüzle, acı çekeerek, inleyerek nefes almak için iri dilini çıkardı. Dükkân sahibi tezgâhtaki terazi taşlarını düzenlerken yarı üzgün, yarı pişman halde sözü aldı:

“Evet, Aga Şucâ, bütün dükkânları değil; kesinlikle bildikleri halde, akşam gece yarısına kadar beylerin evlerine gittim. Söz almak için çırpındım, zaman zaman kaprislerini çektim. Kelimenin tam manasıyla nazlarına katlandım. Oturdum; neüzübil-

* Atasözünün aslı: Buğday götürüp un getirdiği için hatayı değirmenci yapar. (ç.n.)

lah peygamber sabrıyla bir bir uğraştım her biriyle. Sözünden maksadımın kimler olduğu malum. Sonunda toplantı günü olarak ramazanın on ikisini, şimdi geçirmekte olduğumuz şu saati ayarlayabildim. Bana hiç görünmek istemeyenler veya türlü bahanelerle yan çizenler var. Anladığım kadarıyla bazı beylerin sıkıntısı, ukdesi var da söyleyemiyorlar. Size anlatacağım.

Bazılarının görüşüne bakılırsa, fırıncılar cemiyetinin hali-hazırda böyle toplantılar yapması vakit kaybetmekten başka bir şey değil. Birçok görüş ayrılığının ortaya çıkması dışında sonuç vermez. Çünkü üyeleri aynı görüşte değil. Dediklerini yapmıyorlar, birbirlerine yalan söylüyorlar. Mertlikleri, hamiyetleri ölmüş. Burada oturup kesin kararlar alıyorlar, öte yanda tam tersini yapıyorlar. Herkes birbirinin ayağına basıyor. Herkes kendine göre bir yola girmiş ama sonunda bütün cemiyetin dağılmasına yol açacak.”

Yusuvarlak gözleri, yarı açık ağzı ihtiyarın şaşkınlığını gösteriyordu. Seyyid Mîrân bir müşterinin alacağı ekmek için terazi başına geçti; oradan sözüne devam etti:

“Şirali ile kardeşleri bizim kimsenin işiyle ilgilenmediğimizi söylüyor. Toplantıya, derneğe layık adam değilmişiz; yarın kargaşaya düşermişiz, başımız ağrımış. Diğer meslektaşların kararlarına da muhalefet edermişiz. Altını ıslatan çocuğun bahanesi, karpuz suyu. Bunlar hep bahane. Akıl körlüğü alameti. Ölçüsü de yok. Duyduklarınız sırf ahmaklık belirtisi. Bu durumdaki birisi kendi hayrına olan işi bile ayırt edemez. Bakın, şehrimizde hepi topu yirmi altı fırıncı var. Kim imza vermiş, kim vermemiş. Mısır kavuranları hesaba katmadık. Kavurmacıların hesabı başından beri bizimkinden ayrı. Buna karşılık, hak hukukumuz olan iki üç meslektaşımız, şimdilik dükkânları yoksa da, listeye dahil edildi. Ne yazık ki muhterem bazı meslektaşlarımızın muhalefetinin, memnuniyetsizliğinin bir delili de bu konudur. Bu yüksek görüşlü beyler sanıyor ki birisi bunların ekmeğine el koyacak. İşin içinde hususi hesaplar varsa, bunlarda hususi hesaplarla genel hesapları karıştırmayacak kadar şuur, anlayış yok.”

Aga Şucâ büyük bir kâğıda yazılmış olan listeyi onun elinden aldı. Parmak izi veya mühürden oluşan imzalara üstünkörü

baktı. Hastalıklı, halsiz bir durumda başını sağa sola çevirdi, nefes darlığı çekerek, hafif bir öksürükle:

“Geçimsizlik, yine geçimsizlik, halsizlik, kıt görüşlülük! Bu derneğin işi Yahudi kavmi gibi yakında düzelmekten çıkacak. Değirmencileri demiyorum; aramızda birlik olunca görüyoruz ki bizi oynatmaya can atıyorlar. Bu dernek kahvecilerinkinden de geride. O günleri artık rüyamızda görürüz. Değirmenciler fırıncıların elinde mumdan yumuşaktı. Ekmekçibaşının adını duydular mı, tüyleri diken diken olurdu. Biçarelik içinde iki hafta boyu Amed Mehdi mescidinde diz çöktükleri yılı unutmadım henüz. Laflarına bakılırsa, ekmekçibaşının zulmünden, fırıncı zorbalığından fırınlarını bırakıp başka şehirlere kapağı atmak istiyorlardı. Mevzu neydi? Bizim birliğimiz gözlerine diken olmuştu. Fırıncılarda düşünce, hareket birliği vardı. Birlik demek Allah’ın eli, yani kudret ve başarı. O bedbaht grup, Âd ile Semud kavmi gibi kendi aralarında kaç gruba bölünmüştü, geçinemiyorlardı birbirleriyle. Sorâbî Bey, öyle karmakarışık bir durumun vârisi oldunuz ki bunu ancak mucize düzelterbilir.

Dünya Savaşı’nın başlamasından beri yirmi yıldır bu şehirde fırıncılık yaparım. Sakalımı bu meslekte ağarttım. Ne değirmencisini aldatmak için bir meslektaşına haksızlık ettim, ne de malımın elimde kaldığını hatırlarım. Yeni derneğin başkanı, hani bazılarına göre kendini fırıncıların eski senedi sanan kişi, üç gündür evde işsiz güçsüz oturuyor. Şaşıtığım şey, bu durumdayken bu listede ismim varmış; neyime yarar ki? Belki de dükkânını çekip çeviremeyen eski meslektaşlardan biri de benim. Eğer böyleyse, rica ederim, çekinmeden silin adımı şu listeden.

Yani bu yakışıyor mu? Adını verdiği şu şeytanın arka bacağı Şîrali, bir yerine iki değirmencisi olduğu halde, benim değirmencim Çerağalı’ye gitmiş, bir tümen fazla vermiş. Eşek başına yük için bir kıran, eşek yükü için iki batman hesaptan düşmüş. Dernek başkanım, şimdi söyler misiniz, evde sekiz boğazım var; bu durumda şu ihtiyar, hasta halimle ben ne yapacağım? Değirmencinin selamımızı bile almadığı şu kıtlık yılında, hangi anadan babadan türedikleri, dün nerede ne iş yaptıkları belli olmayan hamiyetsiz, çerden çöpten meslektaşlarım varken, insan hangi toprağı atsın başına? Yüzüne köpek derisi geçirmiş bir adamla

kendimi aynı kefeye koyayım da onun bunun sırtına mı çıkayım; yoksa alıp başımı gideyim, çoluk çocuğumla açlıktan mı öleyim? Kasım Han'ın yerine dernek başkanı seçildiğiniz gün benim de, birçoklarının da tesellisi şuydu: Hiç olmazsa anlayışlı, yenilikçi, hepsinden önemlisi garazsız birini bulduk. Kasım Han dedikoducu, keskin biriydi; hep keseri kendinden yana yontardı. Sizden umudumu kesmiştim ya; fırıncıların içinde derneğin işleri için koşturacak, bir beklentisi olmayan biri çıksa, o da yine Seyyid Mîrân-ı Sorâbî'den, yani sizden başkası olmazdı. Nerede olursam olayım, Allah şahittir; dilime doladım bunu; aksi ispatlanmadıkça, bundan başkası olmayacak. Ama neden her geçen gün işimizin düğümü kördüğüm haline geliyor? Neden hepimiz aynı görüşte olmayalım? Neden her birimiz kendi yoluna gitsin ki? Daha ne kadar değirmencilere yaltaklanacağız? Bu rekabetler, zararı yüzde yüz kendimize dokunan sen ben davaları ortadan kalkmalı. Değirmen ücreti, her dükkânın pişirme miktarı, değirmenlerin bölüştürülmesi konusunda, başka her türlü konuda aramızda fikir birliği, muvafakat sağlayalım; şu ağlatıcı hercümence tümüyle bir son verelim artık.”

İhtiyar nispi bir rahatlamayla sözünü tamamladı. İri, ruhani gözlerinin hastalıklı bakışı öfkeli, aynı zamanda öğüt verir gibiydi. Bir süreliğine dükkânda müşteri trafiği kesilmişti. Mîrân cebinde taşıdığı pirinç ayakkabı çekeceğiyle, önündeki sekide bulunan mangalın külleşmiş ateşini karıştırdı; biraz yorgun ve mülayim bir ifadeyle söze başladı:

“Evvvelki gün belediyeden çağırılmışlardı beni –Aga Şucâ buyurun iskemleye oturun; böyle yorulacaksınız– gittim; bir de baktım ki bismillah, yine ekmek narhı. Yeni gelen belediye başkanı, ayağının tozuyla bizim işimize el atmış. Herhalde fırıncının damından daha alçak dam görmemiş.”

Bir ayağın iskemleye dayadı; taklit edercesine daha kalın bir sesle:

“Sengek ekmeği on sekiz sennardan* fazlaya satılmamalı. Ekmek narhı şehrin her yerinde aynı olmalı –ve gülünç bir şey– ekmek fırına terazi ile tartıldıktan sonra verilmeli.”

* Sennar halk arasında yüz dinarın söyleniş şekli (sed dinâr / sennâr). Bakır sikke olup iki şahî değerindedir. On tanesi bir kıran yani bir riyal eder. (ç.n.)

Aga Şucâ bu kelimeleri, hele hele son cümleyi duyunca dertli gözlerini kaparken, boğuk, boğazının derinliklerinden gelen bir sesle öyle bir gülmeye başladı ki bedenindeki kanın yarısı yüzüne hücum etti. Arada tek tük çekilmiş olan, sararmış, kefeki bağlamış dişleri bütün çirkinliğiyle göründü; nefesi şiddetli bir hırıltıyla dönüştü. Bu haldeyken:

“Herkes babamın değil, anamın adını sorar. Ee, sen ne dedin? Desene söyleyecek neyim var? Bilmedikten sonra hangi dille konuşayım onunla. Dediklerine göre hem soysuz hem fena halde ağzı bozukmuş. Duydum ki sen ilkin Mirza Nebî’yi ona göndermişsin. Zavallıyı topa tutmuş, odadan kovmuş. Ha ha ha ha!”

Aga Şucâ öksürüp kahkahalarla gülmeye başladı. Mîrân-ı Sorâbî meslektaşlarından birinin utanmasına sebep olan meselelerin dillendirilmesi dolayısıyla gülümseyip başını salladı. Yaşlı adam öksürüğünü tuttu, tamamen normale dönmeden önce parmağıyla teyit ederek ekledi:

“Evet, aziz dostum; düşünülmeden yapılan işlerin, uyumsuzlukların acı meyvesinden başka bir şey değil bunlar.”

Göz ucuyla, keskin ve ihtiyatlı olarak arkasına baktı, sesini kısarak:

“İkimiz de aynı şehrin esnafıyız. Buğdayın iyiliği veya kötülüğü, değirmen ücretlerindeki farklılık, şahsi istekler veya hangi sebeple olursa olsun, ekmeği iki narha satıyoruz. Faytona binen belediye başkanı olan hazretin de ‘Ne yani? Neden böyle olsun ki?’ demeye hakkı var.”

Dükkânın yanında, duvar dibinde beyaz çadorlu* bir kadın bekliyordu. Çador yüzünü gizlemişti. İki arasında geçen konuşmayı duyacak kadar yakın değildi. Ya ekmek istiyordu da yaklaştırmaya utanıyordu ya da birini bekliyordu. Aga Şucâ sözüne devam etti:

“Kabul ediyorum; ürünlere narh biçmek İslami bir gelenek değil. Hazreti Emir Aleyhisselam** da hayatı, halifeliliği boyunca böyle bir şeyi caiz görmemiştir. Ama devlet ekmeğe narh koymak istiyorsa, neden biz koymayalım ki? Şehir ekmeğinin bir ıslaha

* İranlı kadınların ince, zarif desenleri bulunan geleneksel örtüsü, çadır. (ç.n.)

** Hazreti Ali. (ç.n.)